

ויקח כלי נוסף ויערבב בו.

תא שמע: כשהוא בודקן למימי אדמה, אין בודקן אלא בכום ולא שיחזיק עפר מעורב במים בידו ויבדוק. ומשמע שיש להכניס את העפר לכלי עם המים ולערבו שם ולא להחזיקו בידו.

ועדיין תיבעי לך, כי אכן הבדיקה עצמה צריכה להעשות כאשר העפר בכום, ולא כשהוא בידו, אבל (217) עכירה עצמה יש להסתפק במאי היא צריכה להעשות, בכלי דוקא או גם ביד?

ומסקינן: (218) תיקו:

כי אתו לקמיה דרבה בר אבוח לבדוק במימי אדמה אמר להו למביאי האדמה — מימי אדמה, במקומה שנינו! שרק אם בודק באותו מקום שנלקחה ממנו האדמה מועילה הבדיקה, אבל אם מעביר את האדמה למקום אחר משתנה מראיתה ואי אפשר לבדוק על פיה.

רבי חנינא פלי, מבקע, קורטא דגרגשתא ובדיק ביה. לייט עליה רבי ישמעאל ברבי יוסי שמי שיעשה בדיקה שכזאת, שיהיה עונשו באסכרה.

כי רק רבי חנינא הוא דחכים ויכול לבדוק כ-ב כן, אבל כולי עלמא — לאו חכימי הכי!

אמר רבי יוחנן: חכמתא דרבי חנינא גרמא לי דלא אחזי דמא, [שלא אראה ואפסוק במראות דם אשה], כי במקום שאני מטמינא — מטחר היה רבי חנינא. ואם אני מטחרנא הוא היה — מטמא.

אמר רבי אלעזר: ענוותנותא דרבי חנינא גרמא לי דדדוקא כן חזאי דמא. ומה רבי חנינא דענותן הוא מחית נפשיה לספק וחזי — אנא לא אחזי?

אמר רבי זירא: טבעא [טבע האנשים] דבכל גרמא לי דלא חזאי דמא, דאמינא — בטבעא לא ידענא, שאיני יודע להבדיל בין סוגי הדם השונים, כגון האם הדם מאדם או מבהמה, בדמא ידענא (219) להבדיל בדם החדר עצמו

בצלאל פירש שדחית הגמרא "ועדיין תבעי לך" אינה ספק חדש אלא דוחה הגמרא שאין פשיטות כלל ונשאר ספק הראשון. וראה בהגהות הרד"ל ששינה מחמת קושי הזו את כל פירושו הסוגיא, ומרש"י [ד"ה "לא לרמיה"] מוכח שלא כפירושו.

218. הפתחי נדה תמה על הרמב"ם [איסור"ב ה, ח] שהשמיט מהלכותיו הספק שבסוגיותנו.

219. כן פירש הערוך לנר [ד"ה "והא רבה"] ש"טבעא" הכוונה לסוגים שונים של דם, ו"דמא" פירושו חילוקי הצבעים בסוג דם אחד. התוס' [ד"ה "והא"] שינו את הגירסא שהיתה

האם דווקא כשהעפר מונח בידו ומערב אתו ע"י אצבע ידו השניה אסור משום שיש ב' גורמים לשינוי הצבע היד שמונח בה והיד שמערבת, או גם כשיש רק גורם אחד, היד שמונח בה או היד שמערבת, אסור. וראה בריטב"א [ד"ה ועדיין] שהיתה לו גירסא אחרת בסוגיותנו, ולגירסתו מפורש בברייתא כמהרש"א.

217. ספק הגמרא צריך ביאור, שמלשון הגמרא נראה שהספק הראשון נפשט אלא עדיין תבעי לך ספק אחר, ולכאורה הספק השני הוא ממש כספק הראשון. שגם הספק שבתחילת הסוגיא הוא במה מערב את העפר והמים ולא היכן מונחת התערובת בשעת הבדיקה, ובחכמת

עולא איקלא לפומבדיתא, אייתי לקמיה דמא — ולא חזא! אמר — ומה רבי אלעזר, דמרא דארעא דישראל הוה שהיה הבקי ביותר מכל חכמי הארץ במראות דם כי מקלע לאתרא דרב יהודה [פומבדיתא] לא חזי דמא משום כבודו דרב יהודה, ואנא אחזי!

ומסבירה הגמרא: ואמאי קרו ליה לרבי אלעזר "מרא דארעא דישראל"? משום מעשה שהיה: דחתיא אתתא דאייתי דמא לקמיה דרבי אלעזר, והוה יתיב רבי אמי קמיה דרבי אלעזר. ארחיה רבי אלעזר [הריח

בין הטמאים לטהורים שכולם הם מין אחד ורק חלוקים בצבעם בודאי שלא אדע!]

ושואלת הגמרא: למימרא, דבטבעא תליא מילתא, שבדיקת דם הנידות תלויה בהכרת טבע הדמים וסוגיהם, והא רבה הוא דידע בטבעא, ולא ידע בדמא?

ומתרצת: "כל שכן" קאמר רבי זירא — ומה רבה דידע בטבעא לא חזא דמא, ואם כן אנא, שאיני יודע אפילו בטבע, וכי (220) אחזי בדמא?!

במפורש שגזרו איסור על כל מראה דם אדום. ונלמדת חומרא זו מסוגיתנו שרבי יוחנן ועולא ורבי זירא לא רצו לחלק בין הדמים, וכ"ש בדורות הבאים שחסרה הבקיות הנדרשת טמא כל מראה אדום. וכן נראה מלשון הרמב"ן והרא"ש [שם], ואולם בב"ח [קפג יב] מבואר שנכללה חומרה זו בתקנת רבי זירא. ובשו"ע הגר"ז [קפח ב] כתב שהגאונים הם שגזרו ואסרו.

הסדרי טהרה קפח, ח [ד"ה "בתשובת בית"] כתב שבכל דם שספק אם הוא אדום אפשר להתיר מדין ספק ספיקא, שגם לצד שאדום הוא אפשר שהוא מהאדומים הטהורים, ואף על פי שאנו מחמירים ואוסרים כל אדום, אינו דין ודאי אלא רק מספק, ומצטרף ספק זה לספק ספיקא. מבואר בדבריו שכבר שאין כאן איסור כלל ולא גזרו מעולם לאסור כל האדומים אלא רק מחמת חסרון הבקיות אי אפשר לטהר ונשאר כל מראה אדום בכלל ספק.

נחלקו הפוסקים האם מראה חום נכלל באיסור שאסרו הנוטה לאדום, וחילקו בין גווני החום שחלקם מותרים וחלקם אסורים. וכן נחלקו במראה ורוד האם נחשב נוטה לאדום. גם

לפניהם שרבא הוא שידע בטבעא ולא בדמא, וגרסו רבה כגירסא שלפנינו, וכן כתבו רש"י [ד"ה "ארחיה"] והרשב"א. והכרח התוס' הוא מהגמרא בסמוך שמובא שידע רבא להבחין בין דם חימוד לדם רגיל, והבחין בין שישים מיני דם ששלחה לו איפרא הורמיז. והקשה הערוך לנר שאולי שישים מיני הדמים היו מסוגים שונים של בעלי חיים וההבחנה ביניהם דורשת רק בקיאות ב"טבעא", וכן ההבחנה בין דם חימוד לדם רגיל גם היא בכלל "טבעא". וי"ל שהתוס' הרא"ש והרשב"א כתבו שדם חימוד טמא, ואם כן ודאי שהוא מאותו סוג דם של שאר דמים טמאים, והבקיות בחילוק בין הטמאים עצמם נקראת "דמא".

220. כתב הטור [קפג] משרבו הגליות ותקפו הצרות ונתמעטו הלבבות חשו שמא יבאו לטעות באיסור כרת החמירו לטמא כל מראה דם אדום. וכן כתבו הרמב"ן [יט, א] והרא"ש [ד]. וכן פסק בשו"ע [קפח, א] שכל מראה אדום בין אם כהה הרבה או עמוק טמא, ואין טהור אלא לבן או צהוב.

כתב הבית יוסף [ד"ה משרבו] שלא מצינו

חימוד הוא: אמרה ליה, לבריה: תא הזי —
כמה חכימי יהודאי!

אמר לה בנה: דלמא כסומא — כארובה
אמר לך, שרק במקרה עלה בידו? הדר
שדרה ליה לרבא שתין [60] מיני דמא,
וכולחו אמרינהו רבא מה הם. ההוא בתרא,
הדם האחרון, דם כנים הוה, ולא ידע רבא
מהו. אפתייע מילתא, ושדר לה רבא מתנה
פריקותא דמקטלי כלמי [מסרק הקוטל
כנים], והבינה שכוונתו של רבא במשלוח
הדורון הזה היתה לענות ברמז מהו הדם
האחרון ששלחה לו לבודקו..

את הדם] ואמר לה — האי, דם חימוד (221)
הוא שראתה את הדם מתאוה שהתאוותה
לבעלה וטהור הוא! בתר דנפקה האשה,
אטפל לה רבי אמי לחוקרה, ואמרה לו —
בעלי היה בדרך וחמדתיו!

קרי רבי אמי עליה דרבי אלעזר: סוד ה' —
ליראיו! (222)

ומביאה הגמרא מעשה נוסף: אפרא הורמיז,
אמיה דשבור מלכא [שהיתה גויה, אך
שמרה דיני נדה]. שדרא דמא לקמיה דרבא,
לבודקו. הוה יתיב רב עובדיה קמיה דרבא.
ארחיה (223) רבא לדם. אמר לה — האי, דם

וראה בהגהות היעב"ץ מה שכתב בזה.

222. המהרש"א ביאר שנקרא מחמת בקיאותו
"מרא דארעא דישאל", שאוירא דארץ ישראל
שמחכים הוא שהשפיע על רבי אליעזר חכמה
יתירה זו, ונקרא על שם הגורם לחכמתו. עוד
ביאר המהרש"א שרבי אמי בחר לשבח את רבי
אליעזר דווקא בפסוק "סוד ה' ליראיו", משום
שבגמרא בסנהדרין מצינו "והריחו ביראת ה',
דמוכח ודאיין", מבואר שמלך המשיח שיודע
להבחין הדין על פי הריח, זהו משום משום
יראת ד' שבו, ואם כן גם רבי אליעזר שפסק על
פי הריח ודאי שירא ד' הוא ולכן זכה לחכמה
שכזו.

223. נחלקו הראשונים מיהו שהריח הדם: רש"י
ביאר שרבא הוא שהריח הדם, והוקשה לרש"י
שבגמרא לעיל נאמר שרבא לא ידע להבחין
בדמים. ותירץ שקרה לו נס וידע להבחין. התוס'
[ד"ה "והא"] גרסו לעיל רבה במקום רבא, ורבה
הוא שידע להבחין בדמים ולא רבא. הרשב"א
והריטב"א פירשו שרב עובדיה הוא שהריח
הדם וידע להבחין שהוא דם חימוד, ואליו גם

במראה צהוב ישנה מחלוקת, וישנו חילוק בין
צהוב לכתום. וראה לעיל [יט, ב] שהארכנו בזה.

221. התוס' הרא"ש והרשב"א הוכיחו שדם
חימוד טמא מהגמרא להלן [סו, א] שכתבה
שאשה שתבעו להנשא אסורה, משום
שחוששים שראתה דם חימוד מחמת הבקשה
להנשא. ולכן פירשו שרבי אליעזר שאמר שהדם
דם חימוד הוא, לא היתה כוונתו לפסוק ולטהר
מחמת הבחנה זו, אלא רק הראה להם גודל
בקיאותו אפילו שאין בכך נפק"מ לדינא.

הר"ן חולק וסובר שדם חימוד טהור, שלא
היה רבי אליעזר מורה על הדם שהוא דם חימוד
אם אין בכך חילוק לדינא, ועוד מדוע טרח רבי
אמי לברר אם הדבר אמת. ואת הגמרא להלן
שאסרה אשה מחמת חשש חימוד, תירץ הר"ן
שמצוי שהתעוררות המקור להוציא דם חימוד
תגרום להוצאת דמים נוספים, וטימאוו מחשש
דם נדה אחר שיצא עם דם החימוד. ורק רבי
אליעזר שידע להבחין בריח הדם שאין בו
תעורבת דמים אחרים וכולו דם חימוד יכל
לטהר. ובחשק שלמה ביאר את שיטת הר"ן
שדם חימוד טהור, משום שמקורו מהעליה.

לראות ולפסוק על דמים, דשמא הטפה הראשונה היתה טמאה ונטמאה האשה, ורק לאחר מכן כשהשתנה המראה הטמא למראה דם טהור היא מביאה אותו. וכיון שרק אותו היו הנשים מביאות להראות לחכם, נמנע רב יהודה מלפסוק.

אבל, **בין טמאה לטהורה**, להבדיל בין דמים טהורים של יולדת לדמים טמאים שלאחריהם (227), **ודאי חזינא**, כי כאן אין

אמרה: יהודאי — בתונוי (224) **דלכא יתביתו** [הינכם כיושבים בחדרי הלב, שכה חכמים אתם]!

אמר רב יהודה: מרישא בתחילה — הוה **חזינא דמא**. כיון דאמרה לי (225) **אמיה דיצחק ברי: האי טיפתא קמייתא** [טיפת הדם הראשונה היוצאת] **לא מיתתינן לה קמייהו דרבנן, משום דחזינא**, אלא רק את הטיפות שלאחריהן, מאז — **לא** (226) **חזינא**! הפסקתי

הוא גם בזיהוי דם כינים א"א להסתייע במעשה שדים, ובהכרח נובעת הידיעה מחכמה. וביאור זה הוא רק לשיטת רש"י שהורמיז הוא שם של שדים, אבל התוס' [ב"ב ח, א] חולקים ומבארים שהורמיז הוא שם ד'.

225. הקשה **הערוך לנר**, מדוע נקט רבי יהודה בלשון ארוכה אמו של בני, ולא אמר בקיצור אשתי. ותירץ **שבגמרא ביבמות** [סג] מצינו שקרא רב יהודה על אשתו "מוצא אני מר ממות את האשה", שאשה רעה היתה. ומסתבר שגירשה אחר כך, והמעשה שבסוגינתו הוא אחר הגירושין ולכן לא קרא לה אשתי.

226. **התוס'** [ד"ה "טיפחא"] הקשו מדוע שאר החכמים לכך שהדם שמביאים לפניהם אינו הטיפה הראשונה. ותירצו שהיו בקיאים ביותר ויודעים להבחין גם בדם טיפה שניה. ותירצו נוסף כתבו שאין החשש שישתנה הדם מטיפה ראשונה לשניה חשש גמור, ורק רבי יהודה החמיר על עצמו ונמנע מלראות דמים.

227. כן פירש רש"י, **הריטב"א** הביא מפרשים שהיה רב יהודה רואה דם שבבדיקות ז' נקיים, שאותו דם אינו בתחילת הראיה ואינו מזוהם כ"כ ומביאות הנשים גם דם טיפה ראשונה. וראה בריטב"א שביאר את שיטת רש"י באיזה

שלחה אחר כך איפרא הורמיז את שישים הדמים. והוכיחו כפירושם ממה שכתבה הגמרא שרב עובדיה ישב לפני רבא כשהובא לפניו הדם, ואם לא שרב עובדיה הוא שהריח הדם לשם מה פירטה הגמרא שהיא שם באותו הזמן. ודחה הרד"ל שגם במעשה הקודם כתבה הגמרא שרב אמי ישב לפני רבי אליעזר כשהובא הדם, ושם רבי אליעזר הוא שהריח, ואף על פי כן כתבה הגמרא מי ישב לפניו. ותירץ שהגמרא לעיל הזכירה את רב אמי לצורך סוף המעשה שנטפל אליה רב אמי כשיצאה ובדק שרבי אליעזר צדק בהבחנתו, אבל כאן אם לא שרב עובדיה בדק הדם אין צורך להזכירו.

224. **המהרש"א** ביאר שאפרא הורמיז לא הסתפקה בכל חמישים ותשע דמים הקודמים ששלחה, ורק כשזיהה את דם הכינים שיבחתו "בתונוי דלכא יתביתו", משום שאפרא הורמיז היתה בקיאה במעשי שדים, וכמה שכתב רש"י [ד"ה הורמיז] ששמה היה שם של שדים, ובכל הדמים הראשונים חשבה שלא מעצמו ידע להבחין מהם אלא נסתייע בשדים לצורך הזיהוי, ורק כשהבחין בדם כינים הבינה שהדבר מחכמתו, שמצינו בסנהדרין [סז, ב הובא ברש"י שמות ח, יד] שהטעם שרק במכת כינים אמרו החרטומים לפרעה "אצבע אלוקים היא", הוא משום שאין מעשה כשפים שולט בכינים, וכן

ומתרצת: רב יצחק מעיקרא — טמויי הוה מטמוי לה, על אף שסבר שהוא מראה טהור, ומשום הדין שחכם שטימא אין חבירו רשאי לטהר, אך כיון דאמרה לו ילתא לרב יצחק דכל יומא הוי רבה בר בר חנה בעצמו מוכי לי כהאי גונא שגם הוא היה סבור שמראה שכזה הוא מראה טהור והאידינא שטימא אותו הוא משום דחש בעיניה⁽²³⁰⁾, דכי לה רב יצחק, שהרי גם רבה בר בר חנה סובר כן.

שואלת הגמרא: ומי מהימני לומר "כזה טיהר לי"?

חשש שמא היה דם קודם טמא שלא הביאתו, כי הדמים הקודמים ודאי טהורים הם.

ילתא, [אשתו של רב נחמן], אייתא דמא לקמיה⁽²²⁸⁾ דרבה בר בר חנא, וטמי לה. הדר, אייתא את אותו מראה הדם לקמיה דרב יצחק בריה דרב יהודה ודכי [וטיהר] לה.

ומקשה הגמרא: והיכי עביד הכי, רב יצחק, שטיהר? והתניא: חכם שטימא, אין חבירו רשאי לטהר!⁽²²⁹⁾ אסר, אין חבירו רשאי להתיר?[?]

מקרים נצרכת הבחנה בין דם טהור לדם טמא.

228. הקשו התוס' מדוע הוצרכה ילתא ללכת בשאלתה לחכמים אחרים ולא שאלה את רב נחמן בעלה שהיה בקי בדמים כמבואר בגמרא לעיל [יט, ב]. ותירצו שחששה שתתגנה בעיניו. עוד תירצו שחששה שלעצמו יחמיר רב נחמן משום שיהא לבו נוקפו. והריטב"א תירץ שלא היה רב נחמן בעיר באותה שעה. ודחה התוס' הרא"ש את תירוצו, שמדבריה "כל יומא הוי מטהר" משמע שבקביעות היתה שואלת לאחרים. תירוצ' נוסף מצינו במאירי שבעל לא יכול לראות דם אשתו שהוא נוגע בדבר, ובתוס' דחו תירוצ' זה שבמשנה בנגעים [ב, ה] שמנתה הדברים שאסור לבעל לפסוק לאשתו לא הוזכר דם נדה.

מתירוצ' התוס' שחששה שיחמיר רב נחמן לעצמו מוכח שמותר לת"ח להחמיר יותר מעיקר הדין גם בדיני מראות אשתו, ואין בכך משום מפקיע מצוות עונה. וטעם הדבר נראה על פי מה שכתב החתם סופר [שו"ת יו"ד קמ"ט] שכן דרך החכמים להחמיר במצוות ועל דעת כן נישאת לו ומחלה מלכתחילה. והוסיף החת"ס

שאפי' אם בשעת הנישואים לא נהג הבעל חומרא בעניני מראות יכול לקבל על עצמו להתחיל ולהחמיר, שזקני ת"ח ככל שמוזקינים מוסיפים על עצמם חומרות, וגם זה נכלל במה שקיבלה על עצמה בשעת הנישואין. ונראה מדבריו שאם כשנישאו היה הבעל עם הארץ ורק אחר כך נעשה ת"ח יאסר עליו להחמיר בדיני נדה, שהרי לא קיבלה האשה בשעת הנישואין למחול בכה"ג, ובחומרתו מפקיע מצוות עונה.

229. תוס' [ד"ה "אגמריה"] הוכיחו מכך שרק על רב יצחק שאלה הגמרא כיצד הורה אחר שכבר פסק רבה בר בר חנא אבל על ילתא לא הוקשה לגמרא, שכל האיסור הוא לרב המורה אבל השואל יכול לשאול מה שירצה.

עוד דנו התוס' האם כשאין פוסק החכם מדעתו אלא מסתמך על קבלה שיש בידו מרבותיו האם מותר לפסוק בדבר שכבר פסקו לפניו, והסיקו שמותר. ובחולין [מד, ב ד"ה "היכי"] כתבו התוס' שגם כה"ג אסור.

230. הקשה הרשב"א, אם ידעה ילתא בוודאות שדם שכזה פוסק בו רבה בר בר חנא להתר

ומתוצאת: **איין! והתניא: נאמנת אשה לומר** — כזה מראה דם ראיתי, ואברתי, שמביאה דוגמת דם שלה או של חברתה ואפילו הוא מראה טהור נאמנת לומר שכזה, בדיוק, היה מראה הדם שאבד, והרי היא טהורה.

איבעיא להו: אשה המראה דם לחברתה ואומרת לה החברה — כזה מראה טיהר לי איש פלוני חכם — מהו? האם יכולה האשה שהראתה לסמוך על עדות חברתה?

תא שמע: "נאמנת אשה לומר כזה ראיתי, ואברתי!"

ודוחה הגמרא: **שאני התם** (231) — דליתיה לדם לקמן ולכן מסתמכים על דבריה, אבל אם הדם קיים צריכה להביאו לחכם לבודקו.

ומביאה הגמרא ראייה **תא שמע: דילתא אייתא דמא לקמיה דרבה בר בר חנה וטמי לה, ואייתא לקמיה דרב יצחק בריה דרב יהודה ודכי לה!**

ולהבנת הראיה מביאה הגמרא הקושיא והתירוץ על הנהגת רב יצחק שנכתבו לעיל:

והיכי עביד הכי? והתניא חבר שטימא אין חבירו רשאי לטהר וכו', ואמרין טמוי הוי

מדוע הלכה בתחילה ושאלתו שוב ולא סמכה על ידיעתה הקודמת. ותירץ שאינה יכולה לראות לעצמה במקום שיש תלמידי חכמים, וכגמרא לעיל שרבי אליעזר לא ראה במקומו של רבי יהודה. ויש להקשות מכאן על השו"ע [י"ד רמב, ט] שפסק שמותר לתלמיד להורות בפני רבו אם סומך בהוראתו על פסקים מקובלים, וכל האיסור להורות בפני רבו הוא כשמחדש מלבו לדמות מילתא למילתא. ומתירין הרשב"א שמשום כבוד תלמידי חכמים לא יכלה ילתא לסמוך על פסקים קודמים משמע שגם זה בכלל דיני כיבוד. וראה בש"ך [שם ט"ז] ובגר"א [שם כ] שחלקו על השו"ע.

231. הקשה הרשב"א, מהו החילוק אם הדם נמצא או אבד, והרי אם אין אשה יודעת לחלק בין מראות הדומים גם כשאבד אין לסמוך עליה, ואם יודעת להבחין ולכן סומכים עליה כשאבד העד, אם כן גם כשהעד נמצא תהיה נאמנת מדין עד אחד נאמן באיסורים. ולכן פירש הרשב"א שדחית הגמרא היא שיש חילוק אם ראה החכם את העד ואינו יודע להכריע, שאז אין האשה נאמנת, לבין מקום שלא ראה החכם את העד.

שכשאין יודע החכם להכריע יש ריעותא בדבר לומר שחכם אחר יודע יותר, ולכן אינה נאמנת. וכתירוץ זה כתב גם בתורת הבית [בית ז ב, א].

אולם מרש"י הוכיח הסדרי טהרה [קפח, ג] שחולק על הרשב"א, שלתירוץ הרשב"א במקום שקיים העד בעולם ורק לא הובא לפני החכם נאמנת האשה, שהרי כל זמן שאין יודע שיש קושי להורות במראה זה נאמנת האשה. ומרש"י שפירש [בד"ה "כזה"] שפסק הגמרא היה האם תוכל אשה לפסוק לחברתה קודם שהלכו לחכם מוכח שגם כשלא ראה החכם את העד אין נאמנת האשה. וכתב הסדרי טהרה, שלרש"י צריך לומר שתירוץ הגמרא הוא כפשוטו לחלק בין מקרה שקיים העד בעולם למקרה שאבד, וטעם חילוק זה הוא שאין נאמנת אשה במקום שאפשר לברר הדבר בלא עדותה, ולכן רק כשאבד העד נאמנת, וכפירוש זה כתב גם הערוך לנר.

ביאור נוסף הביא הסדרי טהרה לחלק בין נאמנות אשה לעצמה שכיון שחוששת מחומרת איסור כרת נאמנת, לבין פסק לחברתה. ומהריטב"א נראה שלמד כן ברש"י. וראה במהרש"א שכתב להפך שרק לחברתה נאמנת

אחת ואז חזר מהוראתו. והבינה הגמרא שחזר בו בלי לראותו בפעם השלישית משום שחשב שהשינוי בין המראה ביום והמראה בלילה נבע מכך שבליילה היה הדם (233) לח וביום התייבש, וראייתו בלילה כשהיה הדם לח היא הנכונה, וטימא אותו!

אמר רבי: אוי לי — שמא טעיתי במה שחזרתי וטמאתי, שהרי עתה היה המראה טהור!

ומקשה הגמרא: מדוע אמר רבי "שמא טעיתי" — והרי ודאי טעה!

דתניא: לא יאמר הכב: אלו היה הדם לח היה ודאי טמא, אלא יאמר: אין לו לדיין אלא מה שעיניו רואות! ורבי הרי ראה שעתה המראה טהור ולא היה לו (234) לחוש

מטמי לה, כיון דאמרה ליה דכל יומא מדכי לה כי האי גונא, והאירנא הוא דחש בעיניה, הדר דכי לה וסמך רב יצחק על ילתא שמראה דם שנוה טיהר רבה בר בר חנא (232) — אלמא מהימנא לה!

ודוחה הגמרא: רב יצחק בר יהודה — אנמריה סמך! שלא סמך על עדותה כלל אלא שגם הוא היה סבור לפי המסורת שבידו שהמראה הזה הוא טהור. ונשאר הגמרא בספק.

דין נוסף בפסיקה במראות דמים מביאה הגמרא:

מעשה שהיה, שרבי ראה, בדק דם בלילה וטימא אותו. ולמחרת ראה את אותו הדם שוב ביום — וטיהר אותו. המתין רבי שעה

הגמרא. וכתירוץ זה כתב גם הריטב"א. ב. לרש"י כפי שפירשו הסדרי טהרה שהנידון הוא האם נאמנת אשה במקום שאפשר לברר הנידון גם בלא עדותה, הקשה הערוך לנר, שבמעשה דילתא לא היה אפשר לברר שיטת רבה בר בר חנה בלא לקבל עדותה. ותיירץ שהיה אפשר להמתין עד שיבריא רבה בר בר חנה ממחלתו בעיניו ולשאלו. ג. לפירוש הריטב"א ברש"י שהנידון הוא בנאמנות אשה לחברתה, הקשה הסדרי טהרה, שילתה העידה לעצמה, ומחמת מקושיה זו דחה פירוש זה.

233. הב"ח [קפח] פסק שאסור לפסוק על מראה בעודנו לח אלא ימתין עד שיתיבש שמא ישתנה צבעו ביבוש. והקשה עליו הט"ז [שם א] מסוגיתנו שמבואר שרבי ראה דם בלילה בעודו לח.

234. יש לעיין בקושיית הגמרא, שאף על פי

ולעצמה לא תראה שהיא נוגעת בדבר. ונפק"מ לדינא בין רש"י לרשב"א בדין אשה שמביאה את העד שהורה בו החכם, ואומרת עד שבידי טיהר חכם פלוני, האם נסמוך על דבריה כדי לטהר מראות שדומים לעד שבידה, שלרשב"א שאין נאמנת בדבר שקשה לחכמים להכריע גם בכה"ג אינה נאמנת, אבל לרש"י, כיון שאין בידינו לברר דין מראה שכזה אלא בעדותה, תהיה נאמנת. ואולם בתורת השלמים [קפח, ה] הוכיח שהדין הוא להפך שלרשב"א נאמנת ולרש"י אינה נאמנת.

232. ראה זו צריכה ביאור לשלושת פירושי הראשונים שהובאו בהערה הקודמת: א. לרשב"א שכתב שהנידון הוא להאמין לאשה במקום שהחכם מסתפק לטמא קשה שרב יצחק סבר לטהר ורק ילתא היא שאמרה לו שרבה בר בר חנא מטמא. ותיירץ הרשב"א שכיון שבלא העדות השניה היה הדין נפסק לטמא והאשה משנה את הדין מטומאה לטהרה ג"ז בכלל ספק

שמא נראה כך משום שהתייבש.

ומשנינן: לא כך היה המעשה, אלא רבי חזר ובדק את הדם פעם שלישית.

וכך היה: רבי מעיקרא, כשבדק בלילה לאור הנר (235) — אחזקה בודאי טמא. וכיון דחזא לצפרא דאשתני, הלבין ממראהו בלילה, אמר: ודאי טהור הוה, ובלילה הוא דלא אתחזי שפיר.

כיון דחזא לאחר שעה דהדר אשתני והלבין יותר, אמר: האי דם טמא הוא, ומפכה הוא דקא מפכה ואזיל, שמראה אדמיותו מתבהרת והולכת. ומה שאמרנו שאין לו

לדיין אלא מה שענינו ראות הכונה היא כשהוא לא ראה תחילה מראה טמא.

רבי בדיק לאור הנר (236).

רבי ישמעאל ברבי יוסף בדיק אפילו ביום המעונן ואפילו ביני עמודי בבית המדרש שהיה לומד בו, על אף שאין שם אור חזק.

אמר רב אמי בר שמואל: וכולן כל הדמים — אין בודקין אותן אלא בין חמה לצל.

רב נחמן אמר רבה בר אבוח: בודק בחמה ומצל על המראה בצל ידו (237).

המראה וסבר רבי שאין דרך דם להשתנות ובודאי כך היה גם בלילה, וכשראהו פעם שלישית ושוב נשתנה, הבין רבי שדם זה משנה צבעו, ואם כן אפשר שראית הלילה נכונה היתה, ונסתמך עליה רבי וחזר וטימא. וראה בסדרי טהרה [קצ, צג ד"ה "מיהו"] נפק"מ לדינא מפירוש המהרש"א.

236. התורת השלמים [קצו, ט] הקשה שלבדיקת חמץ צריך דווקא אור נר, הרי שאור הנר עדיף מאור היום, ואילו לבדיקת מראות הדמים רק רבי בדק לאור הנר וכל האמוראים שאחריו בדקו דווקא לאור היום. ותירץ שמעלת הנר היא בכך שרואים בו בחורים וסדקים ולכן משובח הוא לבדיקת חמץ, מה שאין כן דם נדה שנמצא במקום מגולה עדיף לבדוק לאור היום שברור יותר. עוד תירץ שדווקא בדם נדה בעינן לאור היום שצריך החכם להבחין בחילוקי צבעים, ולזה טוב אור היום, מה שאין כן בדיקת חמץ שהיא רק לבדוק אם קיים החמץ או לא וא"צ לדעת צבעו מתאים יותר אור הנר.

237. הריטב"א פירש שאף על פי שרבי בדק

שאיין צריך החכם לשער כיצד היה מראה הדם בשעה שהיה לח, מכל מקום רבי שראה את הדם גם בעודו לח, כשחזר וטימא היה זה מכח ידיעה ודאית שבעודו לח היה טמא רק מחמת השערה. ותירץ המהרש"א שמכך שחזר שחזר בו רבי ביום ממה שפסק בלילה, מוכח שאין ראית הלילה וראית היום שקולות, ורק ראיה ביום מועילה לפסוק בדיני מראות.

ואם כן כשחזר בו רבי בפעם השלישית וטימא אין זה מחמת ראיתו בלילה, שהרי אין ראית לילה נחשבת כלל, אלא סמך על השערתו שנשתנה הדם. והקשתה הגמרא שלשער שנשתנה הוא בודאי טעות שאין לדיין אלא מה שענינו ראות. ועיקר תירוץ המהרש"א כתבו כבר הריטב"א [ד"ה "שמא"].

235. המהרש"א פירש שעיקר תירוץ הגמרא הוא שגם ראית לילה מועילה, ורבי טימא בלילה בודאי, וכיון שלא על השערה נסתמך רבי אלא על ידיעה ודאית מכח ראית הלילה, מיושבת הקושיה מהברייתא. ועדיין הוקשה לגמרא אם מועילה ראית לילה מדוע גרמה לו ראית היום שיחזור בו, והוצרכה הגמרא לומר שנשתנה

שנינו במשנה: **ובמוזג שני חלקים.**

אמר אביי: כיון שהכוס של טבריה עשוי מזכוכית דקה ביותר אין הוא משנה את מראית היין שבתוכו.

כא-א **תנא:** היין השרוני שהוא מזוג נידון בכרמלי חי, ולא מוזג. וצריך היין השרוני להיות חדש ולא ישן (238).

ומסביר אביי כמה דק הוא כוס טבריה: כוס של כל העולם כולו כאשר הוא נועד להיות מחזיק בתוכו לוג אחד משקה — עושין אותו מזכוכית שמשקלה מנח. ואם הוא נועד להכיל שני לוגין — עושין אותו ממשקל מאתיים.

אמר רב יצחק בר אבודימי: וכולן — אין בודקין אותן אלא בכוס טבריא העשוי מזכוכית פשוט [דק].

מאי טעמא?

בעלי הוראה שזוהרים בזה, וכל חומרת הרמ"א היא לאשה עצמה שאינה בקיאה אבל החכם יכול להורות גם בלילה.

לאור הנר שאורו פחות מביום המעונן, מכל מקום הצריך רב נחמן לבדוק דווקא בחמה, שדווקא רבי שהיה בקי יכל לבדוק בכל אור מה שאין כן בדורות המאוחרים שפחתה הבקיאות חייב לבדוק דווקא בחמה וכשמצל בידו. ומהרמב"ם [איסור"ב ה, יב] נראה שאין הכרח שלא יהא בדורות האחרונים בקי כרבי, וגם בזה"ז אם משער החכם שיכול להבחין בלילה מותר. והראב"ד [שם] סובר שבזמן הזה מותר לכולם לבדוק בלילה, שרק בזמן הגמרא שחילקו בין האדומים הוצרכה ראייה ברורה לדעת האם הוא מה' דמים טמאים, אבל בזמן הזה שטימאו כל האדומים אפשר בכל אור להבחין אם נוטה הוא לאדום או לא. וכן פסק בתורת השלמים [קפח, א]. ובשבט הלוי [חלק ה ו, ה] כתב שמתוך הנסיון ישנם מראות שאי אפשר להכריע בהם אלא באור יום וגם אור החשמל לא יועיל, שנורה רגילה גורמת למראה להראות אדום יותר, ומאידך נורת פלורוסנט גורמת למראה להלבין.

238. רש"י [ד"ה נידון] הביא ב' גירסאות, לגירסא ראשונה שהיא כגירסת הספרים שלפנינו חלוקים יין השרוני ויין הכרמלי זה מזה בצבעם, ולכן ישנם ב' חילוקים בין הבודק בכרמלי לבדוק בשרוני. א. הבודק בשרוני צריך למוזגו בב' חלקים מים, אבל הבודק בכרמלי לא ימוזגוהו, ב. הבודק בכרמלי חייב להקפיד שיהא היין חדש, אבל בשרוני אין חילוק בין חדש לישן. גירסא נוספת הביא רש"י "כשרוני נידון הכרמלי" כלומר ששוים השרוני והכרמלי בדינם. וביארו המהרש"ל והמהרש"א שלגירסא זו הבודק בין בשרוני ובין בכרמלי ימוזגוהו בב' חלקים יין, וצריך להקפיד שיהא היין חדש, ומה שכתבה הגמרא "ולא מוזג", פירושו שלא יהא מוזג מקודם אלא יביא יין חי וימוזגוהו עכשיו בב' חלקים יין ויבדוק. וכגירסא השניה פסק הרמב"ם [איסור"ב ה, י]. וראה בריטב"א ובערוך לנר מה שכתבו בזה.

הרמ"א [קצו, ד] פסק "שהבדיקה תהיה לאור היום ובדיעבד מהני אפילו לאור הנר". וכתב הפרדס רימונים [קפח, ב] שלא ראה